

Bijenvriendelijk groenbeheer

DEPARTEMENT
OMGEVING

Om bijensterfte een halt toe te roepen is meer actie nodig.

De jongste jaren is de bijensterfte in onze streken alarmerend.

Elk jaar keert de vraag dan ook terug: 'Wat kunnen we doen voor bijen?'. Werken aan een bijenvriendelijk groenbeheer zorgt voor een betere leefomgeving en meer biodiversiteit.

De pesticidereductie is alvast een goede zaak voor het bijenverhaal. Heel wat openbare besturen trekken ook de kaart van harmonisch parkbeheer of kiezen voor een extensiever beheer van hun domeinen. Deze duurzame manieren van bijvriendelijke groenbeheer zijn ook voor de insectenwereld interessant. Bloemenmengsels, vlindertuinen, insectenhôtels en stadssimkers geraken stilaan ingeburgerd. Maar er zijn nog veel meer mogelijkheden om de diversiteit in het openbaar groen en het leefmilieu te verbeteren.

Deze infofiches willen op een laagdrempelige wijze milieu- en groenteams inspireren om goede keuzes te maken in openbaar groen.

Deze map kwam tot stand naar aanleiding van de campagne 'Week van de Bij', een initiatief van het Departement Omgeving van de Vlaamse overheid.

Colofon:

Vlaamse overheid, Departement Omgeving
Afdeling Partnerschappen met Besturen en Maatschappij
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 Brussel

www.omgevingvlaanderen.be - www.weekvandebij.be

weekvandebij@vlaanderen.be

Foto's: Shutterstock, Groendienst Brugge, B. Vandepoele, P. Vanhopplinus, K. Struyf

Bewilg het landschap

Wilgen zijn heel belangrijke stuifmeelbomen voor bijen. Ze leveren hoogwaardig stuifmeel in de vroege lente. Stuifmeel is de eiwitbron, de bouwstof voor de larven in het broednest van onder andere hommels en bijen. Proeven hebben aangetoond dat honingbijen opgekweekt met

voedzaam wilgenstuifmeel ongeveer 14 dagen langer leven.

Gebruik verschillende wilgensoorten zodat ze op verschillende tijdstippen bloeien. Zo zijn na een regenweek niet alle katjes uitgeregend en verloren. De boswilg (*Salix caprea*) is alvast een aanrader.

Experimenteer met klaver

Vlinderbloemigen kwamen in de vorige eeuw nog veelvuldig voor in landbouwgebieden. Veel soorten (Luzerne, klaversoorten, ...) werden gebruikt als eiwitbron voor het vee. Analyses van honingstalen uit de jaren '50 tonen aan dat klaversoorten veel talrijker aanwezig waren dan nu. Ze zijn een zeer belangrijke voedselbron voor heel wat hommelse soorten.

Tijdelijke bermen, borders en plaatsen die na werken aan de nutsvoorziening braak liggen, kunnen ingezaaid worden met klaversoorten.

Grasvoetpaden moeten trouwens minder gemaaid worden dan gewone grasvelden. Klaver kan ook oplossingen bieden onder beplantingen of hagen met te weinig ondergroei van de plant.

Snoeien na het bloeien a.u.b.!

Planten zijn pas interessant voor bijen als ze bloeien.

We snoeien goede bijenplanten echter vaak te enthousiast en te vroeg.

Denk maar aan *Ligustrum* en *Prunus laurocerasus* die heel wat insecten voorzien van voedsel.

Ook buxus is een goede bijenplant, maar komt door de vormsnoei nauwelijks of niet tot bloei. Onze cultuur van strakke hagen zorgt ervoor dat we ze nauwelijks zien bloeien. Waarom niet snoeien na de bloei of eens een jaartje overslaan waar het kan?

Lonicera-gemeente?

Is jouw gemeente ook een Lonicera nitida-gemeente?

Dit kleine, altijdgroene plantje is misschien hét symbool bij uitstek van de decorbeplanting. Op zich geen slechte bijenplant, maar hij wordt steeds gemodelleerd en gesnoeid.

Waarom mogen onze cultuurplanten niet gevarieerder zijn? Zoek bewust naar alternatieven die trager groeien en die mogen bloeien. De bijen zullen u dankbaar zijn. Neem deze planten zeker in overweging: *Cotoneaster*, *Symphoricarpos*, *Berberis* of *Hedera helix 'Arborescens'*.

Gefaseerd maaien

Bij het maaien van grasperken, speelpleinen en ligweides is de tendens dikwijls: 'hoe korter, hoe liever'. Maar we kunnen er ook voor kiezen om niet altijd alles te maaien. Stroken langs de oever van een rivier of vijver mogen eens doorgroeien. Zelfs stroken gras op speelpleinen laten door

schieten levert heel wat bloemen op. Minder maaien zorgt voor meer variatie in flora en fauna. Ook solitaire bijen krijgen daardoor meer nestgelegenheid en voedsel. Deze manier van werken vraagt wel begrip van de bevolking. Goed informeren is hier dus de boodschap.

Paden met groenvoegen, stapelmuurtjes met losse voegen

Bij de aanleg van parken moeten we goed nadenken over het onderhoud van paden. Waarom geen groenvoegen gebruiken? Er kan gemakkelijk gemaaid worden over deze stapstenen. In de voegen zit immers heel wat

leven. Voor grondnestelende bijen zijn ze enorm interessant. Ook gestapelde muurtjes met gerecycleerde borduurstenen zijn goede nestplaatsen voor solitaire bijen. Breng gerust wat leem of grond aan bij het stapelen.

Tijdelijke natuur

Door verkeerde communicatie rond distels op onbebouwde percelen, halen vele particuliere bezitters de rugsproeier boven.

Deze perceeltjes zijn echter interessant voor hommekolonies die er zich graag in vestigen.

Maak afspraken met verkavelaars om nog niet aangesneden percelen met bloemenmengsels in te zaaien.

Ze leveren fraaie beelden op in je gemeente. Ze komen zeker ten goede aan de omgeving en de koopwaarde van de bouwprojecten.

Bermen maaien met gezond verstand

Een berm mag volgens het bermbesluit pas gemaaid worden vanaf 15 juni. Het hoeft echter niet perse op 16 juni. Dikwijls is de druk van de aannemer erg groot om eraan te beginnen. Maar zeker wanneer het voorjaar laat op gang is gekomen, is er nog heel veel bloei in deze periode.

Te vroeg maaien geeft telkens aanleiding tot een verlies van heel wat soorten.

Een terreinbezoek ter plaatse kan heel wat vertellen over de toestand van dit stukje wilde natuur en eventueel inspireren om het beheer aan te passen.

Wilgen beurtelings knotten

Het kappen van alle bomen in eenzelfde gebied is nefast voor bijen. Heel wat wilde bijenpopulaties in dat gebied ontwikkelden zich net door de aanwezigheid van dit stuifmeel. In het jaar van de kaalslag hebben de ontwakende diertjes een enorm voed-

seltekort met alle gevolgen van dien. Het duurt jaren voor deze populaties hersteld zijn.

Een rij wilgen kan wel tientallen kilogram stuifmeel leveren aan de natuur. Gefaseerd knotten of kappen is dus veel beter.

Geef bramen weer een plaats!

Bramen zijn van oudsher verbonden met onze streken. Door de opkomst van de klepelmaaier is het gemakkelijk om ze te bedwingen en is hun aanwezigheid aanzienlijk geslonken in het landschap. Dit gebeurde onder het mom van 'hoe netter, hoe beter'.

Ze verdienen zeker hun plaats terug in het landschap. Nestplaatsen voor hommels en solitaire bijen en veel stuifmeel en nectar zijn de voordelen. Geef ze opnieuw een plaats op beplantingsplannen om wandelpaden en overgangszones te kleuren.

SPECIFIEKE BIJENPLANTENLIJSTEN - VOORJAARSBLOEIERS

nr.	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Bloei	Bloemkleur	Nectar	Pollen	Groei- vorm
1	<i>Abies alba</i>	Gewone zilverspar	mei-jun			3	b
2	<i>Acer campestre</i>	Spaanse aak	mei-jun	geelgroen	6	2	s,b
3	<i>Acer campestre</i> cv. 'Elsrijk'	Spaanse aak cv. 'Elsrijk'	apr-mei		3	2	b
4	<i>Acer platanooides</i>	Noorse esdoorn	apr-mei	geelgroen	4	3	b
5	<i>Acer platanooides</i> cv. 'Cleveland'	Noorse esdoorn cv. 'Cleveland'	apr-mei	geelgroen	4	3	b
6	<i>Acer platanooides</i> cv. 'Globosum'	Kogelesdoorn	apr-mei	geelgroen	4	3	b
7	<i>Acer platanooides</i> cv. 'Olmsted'	Noorse esdoorn cv. 'Olmsted'	mei	geelgroen	4	3	b
8	<i>Acer platanooides</i> cv. 'Reitenbachii'	Noorse esdoorn cv. 'Reitenbachii'	mei	geelgroen	4	3	b
9	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Gewone esdoorn	apr-jun	lichtgroen	4	3	b
10	<i>Acer rubrum</i>	Rode esdoorn	maa-apr	rood	2	1	b
11	<i>Acer saccharinum</i>	Witte esdoorn	maa-apr	geel	2	1	b
12	<i>Acer saccharum</i>	Suikeresdoorn	apr-mei	geel	4	3	b
13	<i>Aegopodium podagraria</i>	Zevenblad	mei-aug	groenwit	2	1	ko
14	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Witte paardekastanje	mei	wit	1	2	b
15	<i>Aesculus hippocastanum</i> cv. 'Baumannii'	Witte paardekastanje cv. 'Baumannii'	mei-jun	wit	1	3	b
16	<i>Aesculus octandra</i>	Gele pavia	mei-jun	geel	3	3	b
17	<i>Aesculus x carnea</i>	Rode paardekastanje	mei-jun	rood	4	3	b
18	<i>Aesculus x carnea</i> cv. 'Briottii'	Rode paardekastanje cv. 'Briottii'	mei-jun	rood	3	3	b
20	<i>Ajuga reptans</i>	Kruipend zenegroen	apr-jun	paarsblauw/roze	5		ko
21	<i>Ajuga reptans</i> , diverse cv.	Kruipend zenegroen, diverse cv.	apr-jun	diverse			ko
22	<i>Alliaria petiolata</i>	Look-zonder-look	apr-mei	wit			k2
24	<i>Allium ursinum</i>	Daslook	apr-mei	wit	2	1	ko/bol
28	<i>Alnus incana</i> cv. 'Aurea'	Goudels	maa-apr	rood	0	3	b
30	<i>Amelanchier lamarckii</i>	Amerikaans krenteboompje	apr-mei	wit	4	2	b
33	<i>Anemone nemerosa</i>	Bosanemoon	maa-mei	wit, roze	2	2	ko/stok
34	<i>Anemone pulsatilla</i>	Wildemanskruid	maa-mei	paarsrood			ko
38	<i>Anthriscus cerefolium</i>	Echte kervel	mei-jul	geelgroen	2	2	kl,2
39	<i>Aquilegia vulgaris</i>	Wilde akelei	mei-jul	blauwviolet		4	ko

Bijenplanten voorzien in beplantingsplan!

Check bij de aanleg van elk park, sport- of speelterrein, parkeerzone of industrielaan of er bijenvriendelijke planten voorzien zijn.

Er bestaan boeken en tabellen over drachtplanten voor bijen.

Meestal wordt de nectar- en pollenwaarde uitgedrukt van 0 tot 5. Het hoeft zeker niet 2 keer 5 te zijn, maar de aanwezigheid van zoveel mogelijk verschillende planten met een voedselaanbod helpt.

SPECIFIËRE BIJENPLANTENLIJSTEN - VOORJAARSBLOEIJERS

nr.	Wetenschappelijke naam	Nederlandske naam	Bloei	Bloeiwijze	Strook	Pollen	Nectar
1	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
2	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
3	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
4	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
5	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
6	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
7	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
8	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
9	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
10	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
11	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
12	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
13	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
14	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
15	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
16	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
17	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
18	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
19	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
20	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
21	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
22	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
23	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
24	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
25	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
26	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
27	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
28	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
29	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1
30	Androsace	Androsace	april-juni	stand	1	1	1

De tabel met nectar- en pollenwaarde komt uit de 'Bijenplantengids' en kan besteld worden bij de Universiteit Gent: www.honeybee.be

Begraafplaatsen: bijenjungle

De overgang naar pesticidevrije begraafplaatsen levert veel zorgen en extra werk op.

Bodembedekkende vaste planten kunnen een oplossing bieden.

Het aanplanten van bijvoorbeeld

geraniumsoorten is een win-win voor bijen en milieu.

Cassettes met sedummengsels kunnen vrijgekomen grafkelders verbloemen, zodat je heel wat bijen zal kunnen bewonderen.

Kleine landschapselementen

Door ruilverkavelingen 'oude stijl' en gebrek aan efficiëntie zijn we in Vlaanderen heel wat niet georganiseerde natuur verloren. Verschillende overheden namen al initiatieven om kleine landschapselementen aan te

leggen. Deze honken in het landschap zijn belangrijk voor de populaties bijen, zowel wat voedsel- als nestgelegenheden betreft. Zorg voor blijvende aanmoediging door subsidiëring te voorzien.

Bijenvriendelijk geboortebos

Hou aanplantingen in geboortebossen divers. Het poten van enkel populieren levert voor jaren een monotoon bos op.

Een goede plantenkeuze met aandacht

voor bijen creëert een paradijs voor heel wat dieren.

Zorg ook voor open plaatsen bij de inrichting. Spork (*Rhamnus frangula*) mag hier zeker niet ontbreken.

Voor een bij
Is elke bloemenwei
The place to bee.

Geert De Kockere

laat het zoemen met bloemen

Onze bijen stellen het vandaag niet zo goed. Ze zijn nochtans erg nuttig en een onmisbare schakel in de natuur. Denk maar aan de bestuiving.

Eén van de problemen is het verdwijnen van bloemen met nectar in tuinen, bermen, weilanden en op akkers. Maar daar kunnen we vrij makkelijk iets aan doen. Hier werden diverse inheemse bloemen ingezaaid waar bijen dol op zijn.

Meer informatie: www.west-vlaanderen.be/natuur

Welke bloemen werden hier ingezaaid?

gewone klaproos, korenbloem, hopklaver, citroengele honingklaver, witte honingklaver, gewoon biggenkruid, gewone margriet, muskuskaasjeskruid, gewone roiklaver, vogelwikke, beemdsaaiewaardbek, boerenwormkruid, smeerwortel, groot streepzaad, knoopkruid, duizendblad

LAAT U GENIETEN @ WWW.KNOORKEWIKST.BE

Communiceer met de bevolking

Het is voor de burger niet altijd even duidelijk waarom er gekozen wordt voor extensief groenbeheer, gefaseerd maaien of het opnieuw aanplanten van een begraafplaats. Informeer daarom via een infobord of de infokrant over het hoe en waarom van

die andere aanpak. Duidelijke informatie vermijdt ergernissen en creëert een draagvlak. Bijen zijn hip! Geef de burger tips om de eigen tuin bijvriendelijker in te richten of om chemische middelen te mijden. Stimuleer gevelgroen en andere positieve acties.

Lagen in de aanplant

Een duurzaam stuifmeelaanbod voor bijen en hommels is driedimensioneel: bomen, struiken én kruiden. Deze gelaagdheid zorgt voor een gevarieerd voedselaanbod voor verschillende jaren en generaties, ook als de bloemenmengsels niet meer trendy zijn.

De juiste keuze van bomen en struiken is natuurlijk belangrijk. Controleer bij elk nieuw beplantingsplan of de gebruikte planten interessant zijn voor bijen. Vooral de verscheidenheid aan stuifmeel is belangrijk!

De stad geeft het voorbeeld

Beelden en tendensen in openbaar groen krijgen dikwijls navolging in particuliere tuinen.

Naast bloemenmengsels kan ook het opvallende gebruik van vaste planten of bolgewassen op ronde punten of

langs invalswegen voor inspiratie zorgen. Het beplanten van perken met vaste planten en heesters is duurzamer dan het concept van het gebruik van viooltjes, surfinia's en chrysanten en biedt extra troeven voor insecten.

Bijenraad

Stimuleer het overleg tussen natuurwerkgroepen en imkers.

Zij zien soms andere mogelijkheden van aanplantingen en onderhoud die een meerwaarde kunnen opleveren.

Organiseer met de milieuraad een bijenavond of een plantendag.

Je zal versteld staan hoeveel mensen sympathiseren met de bij.

Bescherm eens een oude bijenboom

Gelukkig hebben we nog heel wat oude bomen die onze parken en pleinen tooien. Sommige zijn echte bloementuilen. Denk maar aan de oude paardenkastanjes.

Ze leveren elk jaar een schat aan nectar en stuifmeel voor duizenden

insecten. Misschien moeten we ze toch even opsporen en nomineren als 'Bijenboom met Klasse'.

Ook nieuwe aanplantingen kunnen bewust benoemd worden: 'Deze bomen werden aangeplant in het Jaar van de Bij'.

Bloemenmengsels

Bloemenmengsels worden ondertussen door heel wat bedrijven aangeboden: inheems, uitheems, meerjarig, duur en goedkoop. Bepaal je keuze naargelang de grondsoort en plaats. Verschillende mengsels afwisselend inzaaien kan een fraai beeld opleveren en de bloeitijd verlengen.

Gebruik de techniek van het vals zaai-bed. Hierbij laat je een eerste keer de

bodemkruiden kiemen om ze daarna te verwijderen. Zo verstikt het mengsel niet tussen andere kruiden. Door zand toe te voegen zijn de zaden beter te verdelen over het perceel. Een nadeel is dat deze stroken op een bepaald ogenblik uitgebloeid zijn en er verdord uit zien. Op ronde punten en in borders is voor een nette indruk dus een grasstrook aangewezen.

Welke planten zijn goed voor bijen?

Kies steeds voor enkelvoudige cultivars of botanische soorten. Ze hebben duidelijk een stamper en meeldraden, wat bij dubbelbloemige soorten niet altijd het geval is.

Heel wat solitaire bijen zijn aangewezen op specifiek stuifmeel van hun waardplant. De meeste andere bijen en hommels zijn opportunisten en profiteren van zowel inheemse,

uitheemse als cultuurvariëteiten.

Denk dus twee keer na voor grote uitheemse parkbomen gekapt worden.

Leibomen komen door hun jaarlijkse vormsnoei niet tot bloei en zijn minder interessant voor bijen.

Siergrassen en bamboe zijn dan weer planten waar bijen niets aan hebben. Goede bijenstruiken zijn dikwijls besdragend.

Groendaken: ook voor bijen!

Groendaken hebben een isolerende functie, houden water vast en zorgen voor groene plekjes op schrale plaatsen. Heel wat sedumsoorten in deze matten hebben een heel mooie

bloeiperiode, wat ook interessant is voor insecten. Deze mengsels kunnen onder meer gebruikt worden bij de aankleding van vrijgekomen graven op begraafplaatsen.

Voorjaarsbollen in grasstroken

De variatie aan stuifmeel is belangrijk voor de gezondheid van bijen.

Vooraf in het vroege voorjaar zijn krokussen en sneeuwkllokjes een jaarlijks weerkerende troef.

Wist je dat het in de kelk van een

krokus 2 tot 4°C warmer is dan daarbuiten? De bij die reeds door de koude voorjaarslucht vloog, kan hier even opwarmen. Deze investeringen kunnen mits een goed maaibeleid jaren renderen voor bijen.

